

Implementatie van artikel 44 van het EU plattelandsbeleid 2007-2013

Dit dossier heeft als doel aan te geven hoe de invoering van agroforestry-systemen een gedeeltelijk antwoord kan bieden op enkele knelpunten waarmee de Vlaamse land- en tuinbouw momenteel kampt. De voornaamste hier besproken knelpunten zijn: lage inkomens, afbakening van Vlaanderen als kwetsbaar gebied en bodemerosie. Andere perspectieven (in niet-landbouw beleidsdomeinen) die agroforestry-systemen bieden, situeren zich op het vlak van tegengaan van klimaatopwarming, milieuverontreiniging en ontbossing in andere werelddelen.

Lage inkomens

Het probleem van de lage inkomens in de land- en tuinbouw is voldoende gekend, en totaaloplossingen hiervoor bestaan niet. Verschillende soorten verruiming¹ kunnen hiervoor een (deel)oplossing bieden, gefinancierd door enerzijds consument of anderzijds verschillende overheden. Agroforestry-systemen spelen op minstens twee manieren in op deze verruiming, zowel 'lateraal' als 'temporeel'. Eventueel kan ook 'verticale' verruiming daarbij komen.

Als landbouwbedrijven willen starten met agroforestry-systemen, kunnen ze (indien de deelstaat hiervoor de nodige maatregelen treft in het plattelandsbeleid) in een **initieel stadium** beroep doen op de **wezenlijke Europese co-financiering** die **80%** bedraagt. Het betreft een vergoeding voor de opstartkost en onderhoud de eerste jaren. Aangezien overheidsfinanciering in het algemeen op termijn een weinig betrouwbaar gegeven is, is het belangrijk snel op de kar te springen. Na 2013 kan de beleidscontext gevoelig gewijzigd worden en kan het gedaan zijn met deze uitzonderlijk hoge financiële ondersteuning.

Laterale verruiming (functieverbreding) wordt mogelijk door een toegenomen capaciteit voor **waterberging**, oa. door een verhoging van het organisch materiaalgehalte van de bodems. Bovendien fungeren de bomen als windscherm waardoor de waterefficiëntie van dit agroecosysteem toeneemt. Dit is zowel bij wateroverlast nuttig als bij watertekorten (en in het kader van daling van het grondwaterpeil geen overbodige luxe). Ook de **natuurfunctie** van landbouwgebied wordt uitgebreid, en dit zonder de landbouwhoofdfunctie te schaden (integendeel) en zonder dat hiervoor meer grond ingenomen wordt. Het verweven van verschillende functies op eenzelfde perceel lijkt dan ook een noodzaak door de hoge gronddruk in Vlaanderen. Vanuit het beleid moeten voor deze beide functies middelen worden vrijgemaakt.

Op termijn kan **productinnovatie** nieuwe arbeidsplaatsen creëren, bvb. voor een lokale houtverwerkende nijverheid, of kunnen de duurzame productie-omstandigheden de verschillende producten een meerwaarde geven. De vraag naar duurzaam geproduceerd hout stijgt in elk geval, niet alleen als duurzaam bouw materiaal, maar ook als energieleverancier. De plattelandseconomie wordt zo robuuster en meer lokaal verankerd. Als vorm van pensioensparen kan het aantrekkelijk zijn voor landbouwers om hiermee te starten.

---

¹ Reheul, D., Mathijs, E. & Relaes, J. (2001) Elementen voor een toekomstvisie m.b.t. een duurzame land- en tuinbouw in Vlaanderen. ALT, Brussel, 17p.

Tenslotte kan eventueel een groter aandeel van de toegevoegde waarde op het landbouwbedrijf verkregen worden door **rechtstreekse afzet van producten** (bvb. noten of andere vruchten via zelfpluksystemen). Maar het geproduceerde **houtig materiaal** (bvb. snoeiafval) kan **gebruikt** worden **in de eigen bedrijfsvoering** (zie hieronder) en zodoende een belangrijke kostenbesparing realiseren.

Afbakening Vlaanderen als kwetsbaar gebied

Naast het verder afbouwen van de veestapel, blijven andere maatregelen nodig om de nitraatvervuiling van het grondwater te beperken. Zoals blijkt uit recente studies uitgevoerd door het Waalse Centre des Technologies Agronomiques², kunnen verse oppervlakkig in te werken houtsnippers³ (overvloedig beschikbaar na opstart van agroforestry-systemen), op significante manier bijdragen tot een **vermindering van nitraatuitstoot**. Bovendien verhoogt op deze manier het organische stofgehalte, met alle positieve gevolgen vandien voor het duurzaam beheer van onze landbouwbodems. In een recente publicatie van Stedula⁴ wordt aangehaald dat de beschikbaarheid van organisch materiaal niet evident zal zijn, mocht de overheid beslissen om iets te doen aan de problematiek van het dalend organisch stofgehalte. Volgens Wervel biedt agroforestry hier enorme kansen.

Erosie

Vermits hevige neerslagfenomenen in de toekomst waarschijnlijk nog zullen toenemen valt het belang van de toegenomen waterbergende capaciteit niet te onderschatten. De recent onderzochte impact van klimaatwijziging in België⁵ voorspelt een toename van de neerslag van 6 tot 23% in de winter en een evolutie voor de zomer gaande van een status quo tot een daling met 50%. In Vlaanderen moeten we vaststellen dat **40% van de gemeenten** met erosieproblemen kampt. Erosiebestrijdingsmaatregelen kosten momenteel zeer veel, en sorteren vaak weinig effect in verhouding tot hun kostprijs. Veel van de uitgevoerde maatregelen richten zich dan ook enkel op symptoombestrijding en verhinderen veel te weinig dat er grond afspoelt van de akkers. Hoe lager het organisch stofgehalte, hoe slechter de bodemstructuur. De lokale en stroomafwaartse gevolgen zijn zowel op korte als op lange termijn aanzienlijk: het verlies van de bodemtoplaag, het verminderen van de waterbergende capaciteit, toename in overstromingen en eutrofiëring van waterlopen springen in het oog⁶.

Bestaand onderzoek met agroforestry in de gematigde streken

Onderzoek van het Franse INRA toont aan dat, bij een aangepaste boemdichtheid in combinatie met akkerbouw of beweiding⁷, de rendabiliteit van de hoofdteelt niet gevoelig

² www.ctastree.be

³ Bois Raméaux Fragmentés, onderzoeksresultaten: <http://www.wervel.be/downloads/brochurebrf.pdf>

⁴ Mulier, A., Nevens, F. en Hofman, G., (2006). Daling van de organische stof in Vlaamse landbouwgronden. Analyse van mogelijke oorzaken en aanbevelingen voor de toekomst. Steunpunt Duurzame Landbouw. Publicatie 24, 63 p.

⁵ van Ypersele, Jean-Pascal, en Marbaix, Philippe (2004) Impact van de klimaatverandering in België, onder leiding van Greenpeace, Brussel, 44p.

⁶ Gillijns, K. et al. (2005) Bodemerisatie in België: stand van zaken. Verhandeling 10. KINT, Brussel.

⁷ Voor een bedrijfseconomische case-study met noten en grasland, zie "Nieuwsbrief Natuur en Landschap" van het Innovatiesteunpunt van de Boerenbond dd. 12/05 (overgenomen uit *Boerderij* 03/05)

vermindert. De totale opbrengst zou door een hogere ecologische efficiëntie tot 30% meer kunnen produceren dan beide teelten in monoculturen. De bomen zijn productiever dan bosbomen (snellere diameter- en hoogtetoeename). De toegenomen efficiëntie is te danken aan een betere benutting van zonlicht, water en bodem. Bepaalde teelttechnische maatregelen zijn hiervoor noodzakelijk (zoals een noord-zuidoriëntatie van de bomenrijen, een goede keuze van de combinatie tussen type gewas/dier en boomsoort). Zo geeft de combinatie van bladverliezende bomen als noot en es met winterkoolzaad (evt. afgewisseld met wintertarwe), een initiële beworteling van de bomen diep onder het akkergewas. Hierdoor wordt de ruimtelijke benutting van de bodem geoptimaliseerd. Meer technische aspecten worden belicht in het eindrapport van het recente onderzoeksproject "Silvoarable Agroforestry For Europe"⁸.

Andere troeven van agroforestry-systemen

- groot potentieel voor geïntegreerd plaagbeheer (waardplanten van predatoren tss bomen)
- verzekerde afzet van een duurzaam product (hout) wanneer de bomen kaprijp zijn
- lange termijn investering in natuurlijk kapitaal (landbouwbodems)
- verminderde afhankelijkheid van tropisch hout⁹
- koolstoffixatie¹⁰
- extra recreatieve mogelijkheden door aantrekkelijkere landschapsbeleving¹¹

Momenteel (tot 26 mei '06) loopt er een e-conferentie georganiseerd door het INRA over *Policy Support for Agroforestry in the European Union*. Voor deelname hieraan, gelieve een bericht te sturen aan: jiscmail@jiscmail.ac.uk met de boodschap:

subscribe agroforestrypolicy firstname lastname

De drie deelthema's van deze conferentie zijn:

1. Article 44 of the Rural Development Regulation (2007-2013) - will this opportunity to establish areas of new agroforestry be exploited by member states?
2. Single Farm Payment - are member states excluding areas with scattered tree cover from payment?
3. Agri-environment payments and the establishment of trees on farms - past and future?

Wervel, de Nationale Boomgaardenstichting en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vragen aan de Vlaamse Overheid dat zij haar verantwoordelijkheid zou opnemen voor het herstel van onze landbouwbodems en alles in het werk stelt om deze maatregel in het Vlaams plattelandsbeleid om te zetten.

Zie ook www.wervel.be onder thema's: agroforestry

⁸ <http://www.montpellier.inra.fr/safe/>

⁹ Een aanplant van 10% van de oppervlakte van 1/3de van de boeren (ie. het percentage dat geïnteresseerd bleek na een enquête om met agroforestry te starten) in Frankrijk zou een houtproductie opleveren die rond 2050 de import van hout vervangt. Bron (franstalig):

<http://www.wervel.be/downloads/dossieragroforesterie.pdf>

¹⁰ De uitstoot van broeikasgassen van 20 schapen komt overeen met de captatie door 1ha gras; in een agroforestry-systeem wordt de uitstoot van 50 schapen gecompenseerd. Bron: SAFE project, noot 8.

¹¹ Zie ook case-study noot 7.